

СЕРЕДНІ ВІКИ. Європейське середньовіччя (V ст. — кн. XV ст.- поч. XVI ст.)

Зміст

Особливості доби	1
1. Хронологічні рамки	1
2. Поняття «середні віки».....	1
3. Культурні зони	1
4. Ключові історичні події.....	1
5. Світоглядна система	2
6. Людина в епоху середньовіччя	2
7. Зміна моральних пріоритетів.....	2
8. Освіта. Схоластика	2
9. Середньовічні запозичення від античності	2
Середньовічна література.....	3
Архітектура і мистецтво.....	3
Висновки	3
Порівняльна таблиця: середні віки, відродження, бароко.....	4
Джерела	4

Особливості доби

1. Хронологічні рамки

Середньовіччя — період європейської історії від 5 ст. (падіння Римської імперії і Велике переселення народів) до Реформації та Великих географічних відкриттів (**кінець 15 ст. — початок 16 ст.**).

Середньовіччя на Сході 7-19 ст.

2. Поняття «середні віки»

ввели в ужиток *італійські гуманісти* на межі 15 – 16 ст.

3. Культурні зони

індійська, східно-азійська (Китай, Корея, Японія), близькосхідна, візантійська та західноєвропейська

4. Ключові історичні події

- **"Велике переселення народів"** – процес міграції. Занепад Римської імперії відкрив дорогу на захід племенам, які пересувалися з центральної Європи в пошуках нових земель. Розрізнені племена зливались у народності, формувалися **нові держави**, розвивалась **мова нових народностей**.

Велике переселення народів розпочалося у 375 році н. е. з вторгнення гунів на землі Східної Римської імперії та змусило готів, а за ними й інші народи, мігрувати на захід. Цей період міграцій тривав протягом IV–VII століть і призвів до значних змін у Європі, зокрема до падіння Західної Римської імперії.

- Нашестя татар 1241 р.

- **Розвиток релігій** – християнства, буддизму, мусульманства

Походи вікінгів — це серія морських експедицій, які відбувалися з VIII по XI століття. Вони були грабіжницькими набігами, торговими подорожами та завоюваннями, що охопили широкі території Європи (Британія, Франція, Іспанія, Італія) та досягли навіть Північної Америки.

- **Поділ церкви** (XI ст.) на західну з центром у Римі та східну з центром у Константинополі

У 1054 році відбувся Велика схизма, остаточний поділ християнської церкви на католицьку (західну) з центром у Римі та православну (східну) з центром у Константинополі.

- **Хрестові походи** (XI-XIII ст.) – освячені католицькою церквою війни проти поган або єретичних рухів; завоювання Святої землі

- **Діяльність інквізиції**. Інквізиція — судово-слідчий орган католицької церкви, створений у середні віки для боротьби з атеїзмом, вільнолюбством, ересями, для переслідування противників папської віри. (Загинули Джордано Бруно, Ян Гус, Жанна д'Арк.)

5. Світоглядна система

Теоцентрична система світу (у центрі — Бог). Світ — непізнаний і жахливий; справжнє життя не на землі, а на небі. Існування **двох світів** — вищого, божественного, духовного і нижчого — світу земної реальності. Земне життя — лише слабке відображення небесного і воно має менше значення, ніж загробне.

Дуалізм світу: земна і духовна частини. Земний світ — видимий. Духовний — небесний, вищий.

Естетична домінанта - духовне вдосконалення людини, прагнення досягти релігійних ідеалів

Символізм й алегоризм. У реальних проявах земного світу вбачаються одкровення, божественні знаки. Середньовічний філософ Тома Аквінський визнавав красивими лише ті предмети, на яких є "відблиск божественної істини". Блаженний Августин, а згодом і Ансельм, проголосили принцип: "Вірю, щоб зрозуміти".

6. Людина в епоху середньовіччя

Божественна приреченість людини на вічну жертвність. Людина, народжена в гріху, нікчемна, все своє життя спокутує вину праотців і служить Богам, смиренно чинячи його волю.

Східні філософські й релігійні погляди та західноєвропейське християнство об'єднує відсутність зосередженості на людині, цілісне сприйняття світу: мірилом усього, об'єктом поклоніння виступає природа, в якій людина цілковито розчиняється. Світ нескінченний і різноманітний, простір і час невичерпні, отожд людина втрачає свою центральну позицію, сприймає себе найменшою частинкою, яка поступово втягується в безупинний творчий рух цілого.

7. Зміна моральних пріоритетів

В античності головною була громадянська доблесть. В епоху Середньовіччя — віра й вірність (становна вірність феодалові, васальна вірність своєму сюзеренові).

8. Освіта. Схоластика

Невід'ємною рисою схоластичної освіти в школах та університетах були диспути, своєрідні інтелектуальні турніри, на яких учні вчилися висловлювати власні думки, обстоювати ідеї, застосовувати набуті знання. У поняття "схоластика" пізніше стали вкладати й інший смисл — дотримання певних догм у галузі філософії та теології, наслідування незаперечних авторитетів, використання усталеної системи логічних доказів тощо.

9. Середньовічні запозичення від античності

- Латинська мова, яка була міжнародною мовою церкви, держави, освіти і літератури (на її основі виникли романські мови);
- Надбання античної науки — граматику, риторичку, логіку, геометрію, арифметику, астрономію;
- Філософські системи Аристотеля і Платона;
- Мистецтво — твори Вергілія, Овідія, музику.



Середньовічна література

1. Джерела середньовічної літератури: народна творчість, вплив античного світу і християнство.

2. Періодизація

- 1) **раннє Середньовіччя** — література розкладу родового ладу (велике переселення народів, падіння Римської імперії);
- 2) **високе (зріле) Середньовіччя** — література зародження феодальних відносин (зростання чисельності населення Європи, утворення перших торговельних спілок, скликання першого парламенту)
- 3) **пізнє Середньовіччя** — це період кінця XIII–XIV ст. Процвітання Європи було призупинене лиховісними подіями: Великий голод 1315–1317 рр., спричинений неврожаєм через холодні дощові роки; Чорна смерть (пандемія чуми), яка прокотилася Європою в середині XIV ст.; Столітня війна між Англією і Францією; селянські заворушення в різних країнах і монгольська навала на Русь-Україну

3. Представники: Данте Аліг'єрі, Війон, Бертран де Борн, Джауфре Рюдель, Гафіз, Ду Фу, Лі Бо, Рудакі, Омар Хайям.

4. Жанри: клерикальна (релігійна) література, хроніки, героїчний епос, лицарська література, куртуазна література, лірика трубадурів та вагантів.

5. Риси: ідея безсмертної віри в Бога, сильний вплив церкви; теоцентрична система світу (у центрі — Бог); вчення про існування двох світів: вищого — божественного, нижчого — земного; світ — непізнаний і жахливий, справжнє життя не на землі, а на небі; гріховність людського буття; приреченість людини на вічну жертвність, страждання; проповідування подвижництва, аскетизму; орієнтація на латину

6. Основні теми: уславлення Бога та святих, релігійні та моральні повчання, гріховність земного буття, відданість сюзерену та служіння йому, героїчна боротьба, патріотизм, культ «Прекрасної Дами», куртуазна поведінка, відданість та вірність у дружбі, любов, самовдосконалення, теми страждань, самопожертви

Архітектура і мистецтво

Особливості архітектури

- Ускладненість готики.
- Візантійські архітектурні форми храмів: базилікальна і хрестово-купольна.
- Романський стиль — замок-фортеця, або храм-фортеця.

Особливості мистецтва

Мистецтво Середньовіччя пов'язане з релігійною тематикою. Художники служили церкві й створювали свої шедеври переважно для її потреб. Розвивалися живопис, фреска, мозаїка, ікони, книжкові мініатюри. Найвизначніший художник — Джотто.

Висновки

Найрозповсюдженіший і найпопулярніший жанр літературного твору — "життя святих", найтиповіший зразок архітектури — собор; у живописі домінує ікона, у скульптурі — персонажі Священного писання. Середньовічні майстри, письменники, художники, зневажаючи очевидне оточення світу, уважно вдивлялися в потойбіччя.

Культура середньовічної Європи, що розвивалася під сильним впливом релігії, засвідчила не тільки релігійну покору, а й високий злет фантазії та думки у сфері духовного; вона стала вираженням прагнення людства осмислити своє існування у межах двох іпостасей — Бога та Світу. Ці моральні шукання людства зумовили гуманістичний пафос літератури Середньовіччя, її виняткове тематичне багатство та художню виразність.

Порівняльна таблиця: середні віки, відродження, бароко

Середні віки	Відродження	Бароко
Сильний вплив церкви.	1. Боротьба за звільнення від авторитету церкви. Проголошення пріоритету знань і розуму над авторитетами	
Теоцентрична система світу (у центрі — Бог).	Антропоцентрична система світу (у центрі — Людина, здатна піднятися до рівня Творця)	Людина у складних стосунках із Богом
Поширення християнства	Відродження античної культури	Поєднання християнства і античних традицій
Утвердження релігійно-станових ідеалів. Феодально-церковний пафос.	Ренесансний гуманізм: інтерес до людини та її земного життя. Пафос оновлення світу й буття людства.	
Божественна приреченість людини на вічну жертвенність. Культ Бога	Титанізм (утвердження величчя людини в оновленні життя). Культ сильної людини	Віра в духовні можливості людини
Світ — непізнаний і жахливий; справжнє життя не на землі, а на небі	Єдність, гармонійність світу	Намагання проникнути в таємниці земного світу, який втрачає цілісність і гармонійність; протиставлення духовного буття земній марноті
Опора на віру	Опора на розум	Спроба примирити розум і віру
Релігійний характер культури	Світський характер культури	Поєднання релігійних і світських мотивів
Орієнтація на латину	Звернення до національних мов	
Ускладненість готики	Простота, гармонійність форм	Різноманітність, синтетизм форм

Джерела

Богосвятська А.-М.І., Ковальова Л.Л. Зарубіжна літ-ра для загальноосвітніх навч.закл. з поглибленим вивченням філології : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. - Львів: Світ, 2016.

Волощук Є.В. Зарубіжна література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ: Генеза, 2016.

Кадоб'янська Н. М., Удовиченко Л.М. Зарубіжна література: підруч. для загальноосвіт. навч. закл. 8 клас. - Харків: СИЦІЯ, 2016.

Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ: Літера ЛТД, 2016.

Ковбасенко Ю. І., Первак О. П., Дячок С. О. Зарубіжна література : підруч. для 8 кл. ЗЗСО. – Київ : Літера ЛТД, 2025

Ніколенко О. М., Зуєнко М.О., Стороха Б.В. Зарубіжна література: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл.— К.: Грамота. 2016.

Ніколенко О.М., **Столій І.Л.** Зарубіжна література. 8 клас, 2008

Опришко І.Г. Середньовіччя <https://www.slideshare.net/enka2017/c-73626651>

Паращич В. В. Усі уроки зарубіжної літератури. 8 клас. І семестр: — Х. : Вид. група «Основа», 2016.

Середньовічна література <http://www.leport.com.ua/serednovichna-literatura/>